
GRANSKNINGAR

Historien fortsätter

Georges Duby, L'Histoire continue. Editions Odile Jacob. 197 s. Paris 1991.

Den positivistiska tron på historiens och annan kunskaps objektivitet och ofelbarhet har småningom överallt börjat vika för en mera nyanserad uppfattning om hur forskaren och forskningen, "formen och innehållet", förhåller sig till varandra. Själva idén om att kunskapen har sin sociala och mänskliga förankring är ju knappast ny. Mannheim kom med sina viktiga idéer om kunskapssociologi redan på 1930-talet; dessa väckte någon om även ringa genklang också bland finländska historiker på 1950-talet. Sextiotalets kvantitativa idéer och analytiska filosofi förskjöt det subjektiva i bakgrunden i synnerhet inom den amerikansksvenska världen. Samtidigt tog ett intresse för historiografi vid – till en början kanske mest för att "avslöja"! – för att åter ställa frågor om forskarnas och forskningens samhällsengagemang. Då man ställde dessa frågor hade man dock oftast äldre generationer i åtanke, medan en analys av den egna tiden och de frågande subjekten själva glömdes bort eller hänvisades till framtiden.

Av många orsaker är det förstäeligt, att enkannerligen franska historiker nyligen (åter)aktualiserat självanalysen. För en tid sedan utkom ett samlverk där flera historiker skrev om sig själv, och utifrån denna början har Georges Duby skrivit en relativt kortfattad men givande bok om sin utveckling som historiker och historieuppfattning, *L'Histoire continue*.

Georges Duby är känd för sina kortare, idérika böcker, som delvis strukturerats som samlingar av något fristående kapitel eller artiklar, och han är i synnerhet mästertlig i användningen av metoden att "fokusera" tids- och epokförändringar till viktiga år eller händelser, såsom i böckerna *L'An mil* (1967) och *Le Dimanche de Bouvines* (1973). En annan viktig sida av Dubys verksamhet är att han stått i ledningen för en serie samlverk genom vilka Frankrike än en gång framhävt sin roll som det ledande landet inom historieskrivningen: *Histoire de la France rurale* (4 delar), *Histoire de la France urbaine* (5 delar), *Histoire de France* (två olika upplagor av det stora verket), *Histoire de la vie pri-*

vée (5 delar), och andra. Duby är även formellt den mest synliga franska historikern i och med att han sitter under Kupolen.

Några av Dubys kortare arbeten har översatts till svenska, ingenting till finska; en stor del av hans produktion föreligger på tyska och engelska.

*

Duby börjar sin bok hösten 1942, då han var nybliven *agregé* och undervisade i historia och geografi vid ett landsortslyceum. Han ville inte stanna där utan skriva en doktorsavhandling (enligt de mycket höga gamla franska kraven). Han säger ingenting om sin bakgrund före detta datum. Hans avsikt är att tala om historikernas yrke, *métier*, och inte bara om sig själv, utan om oss, *nous les historiens*. Därför är hans "ego-historia" inte bara hans egen, utan ett försök att beskriva ett halvsekel *de l'école historique française*. Denna senare benämning är redan en programförklaring: skillnaderna i den franska traditionen skall inte över-skattas. Undertecknad minns, att Duby i Finland ville ta avstånd från att betecknas som "annalist" — han hade vid sin föreläsning i Åbo sett en affisch med denna beteckning och var ännu i Helsingfors skakad över detta. Han ville inte tillhöra någon separatgrupp. Historieskrivningen hör ihop, föregångarna är viktiga, de samtida likaså, och historien går vidare — bokens titel — avser både tiden och skrivandet.

Duby valde att skriva om medeltidens socialhistoria, men han understryker från första början, att socialhistoria skall bedrivas med sympatis gåva, imaginationsstyrka och spänst i skrivandet, för att forntidens människor skall stiga fram ur de korta notiser som vi möter. Denna inställning lärde han av sina företrädare, men någon "handledning" fick han inte. Han gick upp till sin *patron* två eller tre gånger om året. Mötena tog en timme i anspråk bland professorns bokhögar, han talade om sina erfarenheter från första världskriget och önskade den yngre kollegan välgång i forskningen. Det övriga lärde sig Duby genom att läsa sin patronus böcker. När han själv, Duby, i sin tur blev *patron*, ville han inte styra sina adepter mera än sin egen lärare. "Jag tycker att det inte är nödvändigt".

I den nyttkomna årsboken från Kungl. Vetenskapssamfundet i Upsala ägnas — för att göra en exkurs — också intresse åt frågan om "handledningen". Professor T. Frängsmyr berättar om den legendariske professorns i idé- och lärdomshistoria Johan Nordströms råd till den unga doktoranden: "Börja från början", och det mera konkreta rådet som docenten Sten Lindroth (sedermera En af De Aderton, jfr Duby) gav åt den något förbryllade unga forskaren: "Ta Europa först och Sverige sedan". Avhandlingarna, konstaterar Frängsmyr, var tidigare, före "handledningen", klart bättre. Undertecknad vågar för sin del också tro,

att de etablerade forskarna genom sina skrifter kan ge de bästa råden, det övriga kan i hög grad begränsa sig till uppmuntran och välvilligt intresse, samt välvillig men krävande kritik av framlagda kapitel eller artiklar. Men man bör avstå från en alltför noggrann metodundervisning och metodiska krav: de yngre må bana sin egen väg genom att bekanta sig med många framstående forskares olika sätt och vägar...

Georges Duby går till väga genom att beskriva sin egen medeltidsforskning, sin inställning till källskrifterna, behandlingen av kunskapsrönen, läsandet av texter, uppställningen, konstruerandet. Det är fråga om den bästa och mest engagerande men samtidigt anspråkslöst hållna metodundervisning; han säger aldrig att det eller det skulle vara förbjudet eller tillåtet i historien (som vi så ofta fått höra från höger och vänster). På ett annat sätt talar Duby med en viss stolthetens anspråkslöshet om allt vad resorna – i Mahgreb först, sedan i Mellanöstern, i Indien, Kina, sedan Polen och Tyskland och så vidare – lärt honom som forskare, enkannerligen medeltidsforskare. Lyckade associationer och inlevelse hos den som från förut kan mycket och strävar till att förstå!

Duby ägnar några sidor åt äran och utmärkelserna, åt televisionen och historikern, åt det franska universitetets förfall, och till sist om hur den innovativa anda som fanns inom *Annales*-gruppen och under dess tid har dött ut. I allt detta verkar han övertygande, dels något sorgmodig, ärlig – läsvärd.

*

En utlänning har ändå vissa svårigheter att förstå Dubys till synes enkla språk och stil. Detta beror på att det för en utomstående är krävande att uppfatta komplexiteten hos den franska intellektuella världen, "feodala" strukturer om vilka även Duby talar. En mycket avslöjande bok i detta avseende är Hervé Coutau-Begaries imponerande historiografiska arbete om "Annales-gruppen", *Le phénomène 'Nouvelle Histoire'* (1982) vars grepp är kritiskt och på sina ställen rentav offensivt. Bakgrunden till kritiken är uppenbart politisk: "annalisterna" var kommunister. Coutau-Begarie analyserar deras forskning på ett mycket initierat och intressant sätt. Det som gör boken särdeles viktig också med tanke på andra länder och perioder, är analysen av den undersökta historikerskolans strategi fram till den hegemoni som de uppnått. Boken behandlar ingående även Georges Dubys ideologiska och strategiska väg, inte minst genom att han redan 1982 karakteriserades som den första av kardinalerna i kyrkan *La Nouvelle Histoire*, – då levde ännu Braudel som "påve" och Duby hade inte intagit sin plats i Franska Akademien. (Coutau-Begarie illustrerar den intellektuellt-organisatoriska hierarkin genom en skojig liknelse med Kyrkan, börjande från helgonen

Herodotos, Marx, Pirenne, Berr och Jules Michelet och ner genom kardinalerna, ärkebiskoparna, biskoparna till kanikerna och prästerskapet).

Duby har, påpekas det, nog understrukt hur viktigt det är med kritiken, *observe l'observateur lui-même*, och skriva "historikernas historia, sociologernas sociologi" (Coutau-Begarie s. 26). Han har, inte bara i Finland, tagit avstånd från gruppbildningen – det avgörande är kvaliteten (51) – pekat på sin egen och sin generations härstamning från i synnerhet geografin och Vidal de la Blache (69) och varnat särskilt för *kvantitativismens* anspråksfulla men falska illusion av vetenskaplighet. Mycket intressant är analysen av Dubys förhållande till marxismen. I sin egen bok talar Duby inte om sin inställning till materialismen och kommunismen varken som forskare eller medborgare, vilket bland andra E. Leroy Ladurie gjorde i sina memoarer nyligen. Duby verkar inte ha tillhört vänsterns organisationer, och hans forskning är fri från marxistisk determinism och andra typiska förklaringar. Men i intervjuer har Duby talat om Althusser och Balibars betydelse för honom och han har inte sagt ifrån när marxisterna räknat honom i sin krets. Coutau-Begarie kommer fram till slutsatsen, att man kan räkna Duby till marxismen endast om man tömmer begreppet på allt innehåll (239–240). Men, förklarar han, man måste beakta Paris intellektuella miljö och dess krav; det räckte dock med en viss *apparence*. Historien och historikerna lever inte och kan inte leva i ett tomrum, och framför allt kan de inte betyda något i den intellektuella världen utan kontakter till publiken genom de oerhört viktiga förgreningarna till media- och förlagsvärlden och sist och slut till politiken mera allmänt.

Georges Duby har således levat med sin tid – och därför lämnar även boken om honom själv en hel del öppet. Han har ännu inte avslöjat mycket om sig själv, och trots att han genom sina böcker, intervjuer, offentliga föreläsningar och föredrag, televisionsframträdanden o.s.v. är känd över hela världen, förblir han åtminstone genom boken *L'Histoire continue*, samtidigt gåtfull.

Matti Klinge